

УДК: 37.012(73)

Андрюшина О.В.

кандидат педагогічних наук

Київський університет імені Бориса Грінченка

м. Київ

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ЗАГАЛЬНОЇ ОСВІТИ (ДОСВІД США)

Визнаючи пріоритетну роль моніторингу якості освіти у сучасній вітчизняній практиці, досліджено форми методичного забезпечення моніторингу якості загальної освіти в США. Охарактеризовано когнітивний вид моніторингу якості освіти, що здійснюється в штаті Массачусетс, його цілі, складові та методологічне підґрунтя. Окреслено системний підхід програми моніторингу, види оцінювання, типи завдань, роль навчальних стандартів штату та деякі шляхи використання результатів такого моніторингу. Досліджено роль випускних екзаменів, поточного та підсумкового оцінювання, умов їх здійснення як інструменту моніторингу якості освіти у форматі програми оцінювання MCAS. Представлено можливі шляхи методичного забезпечення та впровадження системного моніторингу якості освіти в Україні.

Ключові слова: *якість освіти, моніторинг, методичне забезпечення, стандартизоване тестування, формат тестів, навчальні стандарти, оцінювання.*

Сучасна українська освітня політика чітко визначила орієнтир на входження в європейський та світовий простір, проголосивши проблему підвищення якості освіти та надання якісних освітніх послуг національним пріоритетом і передумовою національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту. Розв'язання зазначених завдань у сучасному суспільстві пов'язане з забезпеченням належної якості освіти. Однак сьогодні в Україні спостерігається неухильна тенденція до її зниження. Низька якість загальної середньої освіти в Україні підтверджується й на міжнародному рівні. Так, результати порівняльного дослідження TIMSS-2007, у якому брали участь українські учні 4-х класів, дали їм можливість посісти лише 26 місце серед 37 країн-учасниць, учні 8-х класів посіли 25 місце з математики і 19 – з природничих дисциплін серед 50 країн-

учасниць. Такий стан викликає серйозне занепокоєння вчених, політиків, громадянського суспільства щодо можливостей розвитку інтелектуального потенціалу нації та ефективності використання значних бюджетних коштів, які виділяються на розвиток освітньої галузі [1, с.7-8]. Отже, підвищення якості загальної середньої освіти є пріоритетним завданням сучасного суспільства. Одним із шляхів його вирішення є розробка й упровадження ефективної технології оцінювання досягнутих освітніх результатів і моніторингу якості освіти як практичного інструменту управління освітою й прогнозування її подальшого розвитку. Вичерпне знання про стан освіти, у тому числі загальної середньої освіти, отримання повної й об'єктивної інформації, релевантної, точної дозволить на основі оцінювання приймати ефективні управлінські рішення. Вагомим у зазначеній площині постає досвід США, де розроблено й успішно функціонує ефективна регіональна система моніторингу якості освіти. Тому ми визначили **мету** запропонованої статті – дослідити особливості методичного забезпечення моніторингу якості загальної освіти в США на рівні штату (регіональному). Поставлена мета зумовила наступні **завдання**: виокремити складові методичного забезпечення моніторингу якості освіти та зазначити відсутні у вітчизняній системі, окреслити можливі шляхи впровадження позитивного досвіду в освітню практику України.

Когнітивний вид моніторингу якості освіти містить у собі вимірювання рівня академічних досягнень, обробку та шкалювання результатів оцінювання, аналіз змістовного компоненту знань та вмінь учнів з певного предмету. Таке вимірювання здійснюється методом тестування, яке являє собою «інструмент, що складається з кваліметрично вивіреної системи тестових завдань, стандартизованої процедури проведення і заздалегідь спроектованої технології обробки і аналізу результатів, призначений для вимірювання якостей і властивостей особи, зміна яких можлива в процесі систематичного навчання». В його основі лежить спеціально підготовлений і випробуваний набір завдань, які

дозволяють об'єктивно та надійно оцінити властивості, що перевіряються, за допомогою використання статистичних методів [3, с. 44].

Визнаючи децентралізовану природу управління державною освітою у Сполучених Штатах Америки, а також відмінності у пріоритетах та ситуаціях у різних штатах, законодавство країни дозволяє розробляти і використовувати власні моделі оцінювання результатів навчальних досягнень. Так, в штаті Масачусетс діє регіональна система оцінювання - MCAS (Massachusetts Comprehensive Assessment System) [4]. Аналіз даної системи оцінювання дав підстави стверджувати, що описана в ньому процедура моніторингу навчальних досягнень школярів базується на дотриманні рекомендацій Комітету з розроблення тестування досягнень у системі американської середньої освіти (Committee on Test Design for K-12 Science Achievement). Основними серед таких рекомендацій є наступні: 1. Застосування системного підходу при оцінюванні, який ґрунтується на тому, що елементи, з яких складається система освіти, є окремими, але водночас взаємозалежними та взаємодіють між собою, отже, зміни в одному з елементів обов'язково призведуть до змін в інших. 2. Дотримання послідовності в системі оцінювання, що передбачає використання різних стратегій оцінювання, які можуть набувати різних форм та слугувати як підсумковій, так і формуючій меті. Відповідно зазначеного принципу, система оцінювання повинна бути послідовною та узгодженою з навчальним планом і самим процесом навчання. 3. Використання різноманітних видів оцінювання (спостереження; опитування, презентації, прикладні дослідження, саме оцінювання, моделювання (ситуативні завдання), учнівські портфоліо, вирішення завдань, картографія понять (візуалізація/меппінг), письмові тести, науково-дослідні проекти, практично-пошукові дослідження, практичні тести, взаємооцінювання, творчі письмові роботи, учнівські профілі, збір даних, малювання тощо). 4. Оцінювання пошукової роботи та внесення до системи оцінювання пошуково-дослідницьких завдань. 5. Моніторинг

навчальних досягнень усіх категорій учнів, що передбачає обов'язкове включення до систем оцінювання штатів різнопланових систем визначення успішності учнів і вміщення таких завдань, які оцінювали б навички мислення вищого порядку, а також створення додаткових умов у межах штату для учнів з обмеженими можливостями та недостатнім володінням англійською мовою, для забезпечення їхньої участі в оцінюванні. 6. Підвищення якості професійної підготовки вчителів, що передбачає їх залучення до процесу розроблення та впровадження системи оцінювання якості освіти з метою здійснення професійного вдосконалення та розвитку їхньої оціночної компетенції, а також запровадження вищими навчальними закладами в якості однієї з основних вимог щодо отримання молодими вчителями сертифікату на право викладання наявність у них компетенції в оцінюванні. 7. Встановлення стандартів навчальних досягнень. 8. Моніторинг стандартів оцінюваних навчальних предметів (читання, математика, природничі дисципліни), який має здійснюватися незалежним органом штату, що має оцінювати навчальні стандарти і надавати підтвердження їхньої якості, а також оприлюднювати результати експертного оцінювання. 9. Підвищення ролі системи оцінювання якості освіти, що передбачає використання штатом концепції NCLB з метою підвищення відповідальності за розвиток освіти всіх гілок законодавчої і виконавчої влади [2]. Побудована на засадах дотримання зазначених вище рекомендацій, програма оцінювання штату Массачусетс (MCAS) переслідує дві надзвичайно значущі для штату цілі: 1. Проведення в штаті щорічного тестування відповідно до вимог закону «Про реформування освіти» як умови на право отримання диплому старшої школи (a high school diploma), додатково до місцевих вимог (учні штату Масачусетс складають 10 тестів з гуманітарних наук (English Language Arts - ELA), математики та один з 4-х тестів старшої школи з природничих наук та інженерних технологій (Science and Technology/Engineering (STE)); 2. Отримання щорічних звітів від загальноосвітніх закладів та округів з

метою відстеження прогресу навчальних досягнень школярів (навчального поступу) у відповідності до основних положень закону «Жодної невстигаючої дитини», який вимагає, щоб всі учні досягли достатнього (proficient) рівня з читання та математики до 2014 року [4]. Слід зазначити, що не всі штати запроваджують систему випускних екзаменів для отримання диплому про закінчення старшої школи. Загалом по країні існує практика отримання такого диплому, якщо учень закінчив 12-й клас і виконав необхідні навчальні кредити протягом року. Якщо учень не закінчив середньої школи, він вважається таким, що кинув навчання (dropout), тому автоматично не має права на отримання диплому про старшу школу. В різних штатах такі дипломи можуть мати назву «Диплом про закінчення старшої школи» (high school diploma), «Диплом (сертифікат) про закінчення середньої школи» (secondary diploma (or certificate)), або просто «Диплом» (diploma). Документ про закінчення старшої школи мають право отримувати старшокласники, якщо вони пройшли навчання з однієї з таких програм: Загальна програма старшої школи (General high school diploma tracks) за умови набуття мінімальних навчальних стандартів штату; Програма професійного навчання (Vocational diploma tracks) за умови набуття мінімальних навчальних стандартів штату та додаткового навчання професійного спрямування, прикладної математики та природничих наук; Програма академічної підготовки (Academic preparatory diploma tracks) за умови набуття мінімальних стандартів штату щодо додаткового навчання з математики, англійської та іноземної мов і природничих наук. Також такий диплом отримують учні, якщо вони продемонстрували особливі високі досягнення з додаткових курсів навчання (advanced placement) [6]. З п'ятдесяти штатів Америки 23 штати (Арканзас, Колорадо, Коннектикут, Гаваї, Іллінойс, Канзас, Кентуккі та ін.) не впроваджують випускних екзаменів для отримання диплому про старшу школу [5]. Штати, в яких запроваджено практику випускних екзаменів в процесі оцінювання, використовують результати іспитів як складову

моніторингу якості освіти. Програму оцінювання, що діє в штаті Массачусетс, розроблено у відповідності до основних положень закону «Про реформування освіти» (the Education Reform Law of 1993), яким визначено перелік заходів щодо практичної реалізації програм оцінювання та передбачено: проведення тестування учнів усіх державних шкіл штату Массачусетс, включаючи учнів з вадами та таких, що не досконало володіють англійською мовою; вимірювання результатів навчальних досягнень школярів у суворій відповідності до розроблених у штаті стандартів загальної освіти (the Massachusetts Curriculum Framework learning standards); звітування про результати навчальних досягнень та їх оприлюднення на індивідуальному (для кожного конкретного учня) та загальному (для окремих шкіл та в межах навчальних округів) рівнях. У змісті програми оцінювання MCAS розглядаються наступні питання: розвиток формату й змісту пропонованих учням щорічних тестів; розробка шкалювання (scoring constructed-response items); визначення навчальних стандартів по кожному з класів загальноосвітньої школи та дотримання стандартів навчальних досягнень протягом року; роль звітів MCAS про результати й механізми звітування для впровадження відповідної інтерпретації та використання результатів тестування MCAS; опис специфічних компонентів програми MCAS – альтернативного оцінювання, процедури перетестування (retest opportunities – повторне тестування) та розкриття сутності й особливостей процесу апеляції результатів тестування [4]. З метою забезпечення надійності та валідності результатів кожного тесту створено та постійно вдосконалюється методичний комплекс тестів MCAS – від розробки й упровадження освітніх стандартів, які включено до кожного тесту, до відбору тематики й запитань тестів та випуску тестових буклетів. У документі зазначається, що валідність і надійність результатів моніторингу якості освіти підвищується, коли результати тестування відповідають двом важливим умовам: 1. Результати оцінювання мають свідчити про рівень учнівських знань та розуміння

школярами змісту матеріалу навчального предмету, а не відображати знання учнів лише окремої теми, яка підлягає тестуванню цього навчального року; 2. Результати тестувань є характерним (типовим) дійсним відображенням навчальних досягнень учнів, і тому не можуть оцінюватися як наслідки змін рівня учнівських знань або інших невідповідних факторів. Ключовими складовими відповідності цим умовам і отримання валідних і надійних результатів тестування MCAS названо наступні: змістовне наповнення тестів є належним зразком повного змісту предмету і надає цілісне уявлення про роботу учня; тематика тестів вимірює повний обсяг вмінь, необхідних для вирішення тестового завдання; усі тестові завдання не містять помилок і упереджень. Всі завдання, що входять до змісту тестів MCAS, розмежовуються на загальні (common) та матричні (matrix-sampled - «відбирання матриці»). Загальні завдання представлено в усіх формах пропонованого тесту для кожного класу та складають майже 80% усіх запитань. Всі рівні результатів навчальних досягнень за програмою MCAS для окремих учнів, шкіл і округів базуються виключно на загальних запитаннях. Матричні завдання відрізняються від загальних форматом тестів з різних навчальних предметів та в різних класах. Зазначені завдання було введено до змісту тестів з подвійною метою. З одного боку вони мають забезпечити координацію тестування MCAS протягом року (урівнення завдань equating items), та, з іншого, наповнити зміст тестів новими запитаннями для використання в майбутніх тестах (field-test items). Кожний окремий тест MCAS розробляється для застосування протягом лише одного року, адже, за вимогами Програми оцінювання штату Массачусетс, використання кожного конкретного тесту двічі не є можливим [4].

Зазначену вище програму тестування було упроваджено у штаті Массачусетс у 1997 році. З того часу кількість школярів, які щорічно беруть участь у такому тестуванні постійно збільшується. Так, восени 2007 року більш ніж півмільйона учнів державних шкіл з 3-го по 12-й класи

брали участь в тестуванні MCAS. Майже всі учні державних шкіл з третього по восьмий та десяті класи були протестовані з навчальних дисциплін гуманітарного циклу та математики відповідно до стандартів тестування MCAS або стандартів альтернативного оцінювання MCAS. Учні дев'ятих та десятих класів було включено до тестування з фізики, біології, хімії, технологій (або інженерії) для складання перших тестів MCAS про закінчення старшої школи (Science and Technology/Engineering - STE). Учні одинадцятих та дванадцятих класів, які ще не підтвердили CD з гуманітарних наук та математики, отримали можливість прийняти участь в одному або більше перетестувань, запропонованих їм протягом року.

Отже, ми можемо констатувати, що *методичним забезпеченням когнітивного виду моніторингу якості освіти виступає процедура стандартизованого тестування* для отримання диплому про закінчення старшої школи, відстеження щорічного навчального поступу з предметів гуманітарного, математичного та науково-природничого комплексу на кожному етапі навчання і дотримання встановлених навчальних стандартів, що включає розробку та впровадження щорічного стандартизованого тестування з предметів гуманітарного, математичного та природничого комплексу для відстеження дотримання навчальних стандартів, щорічного навчального поступу і отримання диплому про закінчення старшої школи. Тестування відбувається в рамках затвердженої в кожному штаті програми оцінювання, зміст, стандарти та вимоги якої оприлюднені на офіційному сайті Департаменту освіти штату і включені у програму кожного тестування. Результати оцінювання ранжуються і оприлюднюються на індивідуальному та загальному рівнях. Методичний комплекс тестів дозволяє оцінити рівень опанування змісту предмету і виміряти обсяг вмінь і навчальних стратегій, необхідних для вирішення завдання. Процедуру тестування проходять всі учні штату, включаючи учнів з особливими потребами, а результати оприлюднюються на

індивідуальному (учень) та загальному (школа, шкільний округ, штат) рівнях.

Висновки. Оцінювання з метою моніторингу є систематичним вимірюванням типових рівнів успішності учнів. В Україні функцію моніторингу може виконувати система оцінювання як на основі вибірки, так і всіх учнів (генеральна). Роль тестування в українських школах можуть виконувати підсумкові контрольні роботи, використання яких у країні є традиційним, методично обґрунтованим. Оцінювання учнів певного року навчання у вигляді таких контрольних робіт спроможні надати інформацію про їхні навчальні досягнення на різних рівнях, а саме – індивідуальному, рівні класу, школи, району та області. Результати таких оцінювань у межах повної інформації про всі школи, дають можливість виявити ті, де рівень навчальних досягнень найнижчий, що у свою чергу, дозволить скорегувати освітній процес у таких школах. Таке моніторингове дослідження має бути багатокомпонентною системою оцінювання діяльності шкільних округів та навчальних закладів в цих округах незалежними інституціями. Впровадження зазначеної програми дозволить використовувати результати моніторингу якості освіти на таких рівнях: учень – школа – область. Використання результатів моніторингу має бути спрямоване перш за все на конкретного учня і його особистісні потреби у отриманні якісної освіти і досягненні високих результатів навчальних досягнень, а здійснюватись шляхом застосування корекційних стратегій щодо управлінської діяльності шкільного округу та освітньої діяльності школи. На рівні учня отримані дані моніторингу можливо використовувати для діагностики рівню навчальних досягнень, для заохочення (присудження стипендій), або надання соціальної чи емоційної підтримки. На рівні школи результати моніторингу нададуть можливість збільшувати навчальні години і переглядати навчальні плани і навчальні стратегії в цій школі, змінювати професійний склад школи та використовувати інші людські ресурси, які здатні забезпечити виконання

високих професійних цілей. На рівні області результати моніторингу мають дозволяти розширювати автономію шкіл та повноважень керівників цих шкіл, проходити процедуру акредитації та самооцінювання, які разом сприяють процесу покращення надання освітніх послуг в школі, шкільному окрузі або регіоні, в країні.

Список використаних джерел

1. Analitichna dopovid pro stan monitoringu yakosti osvity v Ukraini / [I.I. Babin, L.M. Grynevich, I.L. Likarchuk ta in.]; za zag. red. I.L. Likarchuka; MBO “Tsentr testovych technologiy i monitoringu yakosti osvity”. – К.: Tsentr test. Tehnologiy i monitoringu yakosti osvity; X.: Fakt, 2011. – 96 с.
2. Grynevich Liliya Myhaylivna. Rozroblennya i vprovadzennya regionalnyh system otsinuvannya yakosti pryrodnychoyi osvity: dosvid USA / Liliya Myhaylivna Grynevich // Osvita i upravlinnya. – 2011. T.14, № 4. – С. 145-151.
3. Testovi technologiyyi u navchalnomu zakladi: Metod. Posibnyk / L.I. Paraschenko, V.D. Leonskiy, G.I. Leonska; Nauk. Red. O.I. Lyashenko – К.: [TOV “Maysternya knygy”] 2006. – 217с.
4. Massachusetts Comprehensive Assessment System (MCAS) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.doe.mass.edu/mcas/>. – Назва з екрана.
5. State requirements for high school graduation, Digest of Education Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.nces.ed.gov/programs/digest/d06/tables/dt06_154.asp?referrer=list. – Назва з екрана.
6. Structure of the U.S. Education System: School Leaving Qualifications [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ed.gov/untrnational/usnei/edlite-index.html. – Назва з екрана.

Андрюшина Е.В. Методическое обеспечение мониторинга качества среднего образования (опыт США)

Учитывая приоритетную роль мониторинга качества образования в современной отечественной практике, представлено методическое обеспечение мониторинга качества среднего образования в США. Охарактеризовано когнитивный вид мониторинга качества образования, который осуществляется в штате Массачусетс. Исследовано его цели, компоненты и методологическое обоснование. Представлен системный подход программы мониторинга, виды оценивания, типы заданий, роль образовательных стандартов штата и некоторые пути использования результатов такого мониторинга. Исследовано роль выпускных экзаменов, текущего и итогового оценивания, условий их осуществления как инструмента мониторинга качества образования в формате программы оценивания MCAS. Представлены возможные способы методического обеспечения и внедрения системного мониторинга качества образования в Украине.

Ключевые слова: *качество образования, мониторинг, методическое обеспечение, стандартизованное тестирование, формат тестов, образовательные стандарты, оценивание.*

Andriushyna O.V. Methodical implementation of monitoring quality of general education (the USA experience)

Taking into consideration a priority of monitoring quality of education for contemporary educational native system the peculiarity of the methodical implementation of monitoring quality of general education in the USA is characterized. The features of cognitive monitoring in state Massachusetts are shown. The goals, components and methodological basis are searched. A systematic approach, aspects of assessment, types of the tasks, the role of educational state standards and some of the ways of using the results of such monitoring are presented. The aim of final exams, of formative and summative assessments, requirements for their implementation as the practical tool of monitoring quality of education is investigated. Possible ways of methodical and systematic implementation of monitoring quality of education in Ukraine are presented.

Key words: *quality of education, monitoring, methodical implementation, standard-based testing, test format, educational standards, assessment.*